

УЛОГА ФИЗИЧКЕ КУЛТУРЕ И СПОРТА У ПРОЦЕСУ ИНТЕГРАЦИЈЕ ГЛУВИХ ОСОБА

Васо Обрадовић

Савез глувих и наглувих Србије, Београд

Спорти као саставни део рехабилитације глувих и наглувих треба да постану друштвено призната и цењена метода професионалне рехабилитације ових лица.

Као што је видљиво из изнетих, физичко васпитање, спорт и спортска рекреација имају значајну улогу у целокупном процесу рехабилитације глувих особа, а такође и у периоду њихове касније социјално адаптације и интеграције у чујућу средину.

Физичко васпитање је потребно систематски спроводити код глуве деце још у родитељском дому и у предшколским установама. Овај задатак је још наглашенији у периоду основношколској и средњошколској процеса, али и у зрелим годинама глувих људи, кроз спортско-рекреативне активности. Спорт има врло значајну улогу за позитивну социјалну адаптацију глувих, како на радном месту, тако и у локалној чујућој средини.

Досадашња искуства Савеза глувих и наглувих Југославије и Србије на развијању спорта међу својим члановима недвосмислено потврђују да се кроз спорт слушно хендикейираном даје изванредна компензација у циљу његовој активној и стваралачкој рада на радном месту, утиче се на његово физичко и психичко здравље а самим тим доприноси да лакше решава своје свакодневне проблеме и као такав пролази кроз живот, не стварајући ни себи ни друштву тешкоће који би се, несумњиво, у недостигању спорта и рекреације појављивале.

Процес рехабилитације глувих путем спорта треба да се настави, у оквиру јединствене акције Спортској савеза глувих Србије, Савеза за спорт и рекреацију инвалида и на међународном нивоу.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: физичка култура, спорт, глуве особе

Циљ овог рада је да се сагледа и истакне улога спорта и рекреације у интеграцији глуве деце и омладине. Посебно ће се истаћи значај Савеза глувих Југославије и Савеза глувих и наглувих Србије у оснивању спорских удружења – клубова глувих и успостављању система такмичења, на свим нивоима.

Још су старогрчки мислиоци указивали на функционално јединство појединаца – јединство духа и тела (у здравом телу здрав дух).

Током историје ова идеја се, у зависности од друштвених специфичности, мењала и углавном губила свој првобитни смисао.

У феудалном друштву спортска активност се свела на очување ратничке форме у периодима мира (велики витешки турнири).

Током средњег века црква је доминирала друштвеним животом, те су хватања која је она диктирала забрањивала и осуђивала сва телесна задовољства, у које се убрајао и спорт.

У време стварања великих националних покрета у Европи (почетак XIX века) јављају се покушаји да се спорт из касарни пренесе у друштво, међу младе, те да они буду „браниоци домовине“. У народу су се људи такмичили у сасвим другим спортским гранама, и то: борба на балванима, бацање камена са рамена, трчању, јахању, пењању уз дрво и сл. Тако су се окупљали и задржавали позитиван и колективни дух и јединство.

У буржоаском друштву спорт је постао огледало друштвених односа. Спорт постаје средство повезивања класних структура, политичке еманципације, зараде.

Дефинисање појмова

Физичка култура означава део културних вредности које су засноване на моторним, делатностима кретања, које служе усавршавању и потврђивању личности. Појам физичке културе се своди на субкултуру, односно на културу једне друштвене групе. Исходиште физичке културе је обликовање духа и тела. Физичка култура је активност пријатног и динамичког карактера.

Физичка култура и спорт се врло често изједначавају и користе као синоними, иако у истраживањима наилазимо на запажања о постојању противречности физичке културе и спорта.

У неким истраживањима спорт се сматра подсистемом физичке културе, при чему се истиче да све оно што важи за културу у великој мери је присутно и у физичкој култури као делу универзалних културних вредности.

Новија истраживања развијају концепт физичке културе као културе поткултуре (субкултуре) за коју је карактеристичан посебан систем вредности норми и образаца понашања које они који се занимају за физичку културу, усвајају, негују, наглашавају и подстичу њихов развитак.

Сматра се да спорт представља основни вид савремене физичке културе коју карактерише богатство свестрано образованих вежби са великом снагом моторне представе које преко такмичења постају визуелне.

Физичко васпитање је усмерено на здравље младих људи, на развој физичких снага човека без запостављања духа и извесних интелектуалних квалитета. То је процес примене физичког вежбања и методичких поступака васпитача у циљу формирања, одржавања и побољшавања моторичких способности, психичких особина и социјалне адаптације личности.

Рекреација је спорт на нивоу наше свакодневнице. Појам рекреације упућује на поновно стварање, обнављање, освежавање и разоноду. За разлику од спорта, рекреација представља спонтани израз човекове жеље да задовољи потребе за активностима, али на потпуно добровољан начин и по сопственом избору, у сврху одмора и разоноде. Рекреација је спона између забаве, разбире, разоноде и доколице; доколица не обнавља, него ствара, креира и представља простор самореализације човека.

У **Закону о спорту** („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011 и 99/2011), у члану 3, поједини изрази употребљени у овом закону имају следеће значење:

1. **Спортске активности** јесу сви облици физичке и умне активности који, кроз неорганизовано или организовано учешће, имају за циљ изражавање или побољшање физичке спремности и духовног благостања, стварање друштвених односа или постизање резултата на такмичењима свих нивоа;
2. **Спортске делатности** јесу делатности којима се обезбеђују услови за обављање спортских активности, односно омогућава њихово обављање, а нарочито: организовање учешћа и вођење спортских такмичења, укључујући и међународна такмичења, обучавање за бављење спортским активностима и планирање и вођење спортских активности; спортско суђење; организовање спортских припрема и спортских приредаба; обезбеђење и управљање спортском опремом и објектима; стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и информисање у области спорта; научноистраживачки и истраживачко-развојни рад у спорту; пропаганда и маркетинг у спорту; саветодавне и стручне услуге у спорту; спортско посредовање;

3. **Спорт за све** (рекреативни спорт) јесте област спорта која обухвата бављење спортским активностима ради одмора и рекреације, унапређивања здравља или унапређивања сопствених резултата, у свим сегментима популације...

Прописано је да свако има право да се бави спортом.

Бављење спортом мора бити хумано, слободно и добровољно, здраво и безбедно, у складу са природном средином и друштвеним окружењем, фер, толерантно, етички прихватљиво, одговорно, независно од злоупотреба и циљева који су супротни спортском духу и доступно свим грађанима под једнаким условима без обзира на узраст, ниво физичких способности, степен евентуалне инвалидности, пол и друго лично својство.

Организације у области спорта остварују своје циљеве и обављају спортске активности и делатности у складу са законом, спортским правилима, потврђеним конвенцијама у области спорта и принципима утврђеним у документима међународних организација чија је чланица Република Србија.

Спортска правила непосредно се примењују на сва лица која су, непосредно или посредно, обухваћена надлежностима националног спортског савеза.

М. Стефановић (1971) истиче да су спорт и рекреација људска потреба, јер помажу да се успостави изгубљена биолошка равнотежа и ритам живота. Спорт и рекреација представљају прикладан начин за повратак изгубљене функције. Бављење спортом враћа самопоуздање и веру у преостале могућности, као и сазнање да може бити користан члан друштва.

Међународна повеља о физичком образовању и спорту УНЕСК-а из 1978. утврђује да свако има право да се бави спортом. Бављење спортом и физичко образовање су основна људска права свих. Остваривање ових права мора бити загарантовано, како кроз образовни систем тако и кроз друге аспекте друштвеног живота. Посебне могућности се морају пружити младима, старима и хендикепираним да развију, у потпуности, своје личности кроз физичко образовање и спортске програме прилагођене њиховим захтевима.

Ђурђевић (2010) истиче да је у савременом свету опште прихваћено да су спортске активности корисне како за развој личности тако и за одржавање доброг здравља, побољшање физичких квалитета, већег личног задовољења, бољег и сврсисходнијег коришћења слободног времена и побољшање квалитета живота, као и то да најважније међународне организације (Уједињене нације, Савет Европе, Европска унија) имају

дугу традицију темељног разматрања односа спорта и здравља у свим његовим аспектима. Спорт је најраширенија форма модерне телесне културе. Он се испољава у различитим облицима игара кретања и телесних вежбања, која су обележена великим емоционалним задовољством, као и такмичења између појединих лица или тимова. У спорту учествују како млади тако и стари људи, мушкарци и жене, људи различитог друштвеног статуса и миљеа, милиони људи из свих држава и са свих континената. Спорт је посебно вредан за савремени свет који се брзо мења и који се, с једне стране, карактерише повећањем слободног времена, а с друге стране урбанизацијом и сталним технолошким развојем који теже да одвоје човека од његове природне средине.

„Физичка култура, са својим многобројним појавним облицима (спорт, гимнастика, рекреација, игре, излетништво и др.) представља глобалну друштвену појаву која означава такву врсту људске делатности у којој се човек стваралачки ангажује у циљу усавршавања власти физичке природе и развијања одређених људских вредности. Према томе, она не означава само скуп одређених моторних активности које су настале у току еволуције људског друштва, већ, пре свега, „активни однос човека према властитој физичкој природи“. Значи, она представља такав вид активности чија се суштина не исцрпљује у моторном акту и ефектима које он омогућава, већ у потреби да се усавршавањем, односно мењањем физичке (биолошке) природе човека активно мења и прилагођава природи која њега окружује“.

„Савремено друштво је игру и спорт, углавном, прихватило као најпопуларнији метод разоноде која уједно доноси и крупну корист, јер утиче на очување и јачање психофизичког и општег стања здравља свих, а посебно младих особа.

За инвалидне особе, међутим, спортско-рекреативне активности значе знатно више од саме разоноде. Те активности су далекосежног значаја за психофизичко прилагођавање инвалида, за његову победу над сопственим осећањем неспособности и за сопствену социјалну реинтеграцију. Теорија савремене рехабилитације са аксиомом „није важно шта је инвалид изгубио, него шта му је преостало“, овде је нашла своју најјачу потврду. Физичка култура, рекреација и спортске активности су за инвалидну особу изазов самог себе ради потврђивања сопствене моћи. Као најприроднији облик лечења веома успешно делују, а неопходан су део и наставак конвенционалних метода психо и физиотерапије у процесу рехабилитације.

Најплеменитији део помоћи, који спортско-рекреативне активности пружају инвалидној особи, састоји се у ефикасности и отварању врата

за успостављање веза инвалида са осталим светом. Оне га укључују у друштвене токове и омогућавају му да осети радост осећања враћене снаге и способности за живот, у сазнају да инвалидност не значи и неспособност“.*

Глуви и сјорш

Организован рад са глувим особама после другог светског рата почео је оснивањем Народноослободилачког фронта глувих Београда (2. 11.1944). Од 9. фебруара 1945. године, оснива се посебно удружење глувих „Удружење глвонемих радника/ца Србије“. Дана 14. октобра 1945. године у Загребу је основан „Савез дефектних слухом ФНРЈ“.

Од тада је почело нагло ширење организационе мреже Савеза глувих, стварањем јаких организационих јединица – организација глувих и наглувих. Активности су подељене на секторе, а циљ физкултурног сектора био је стварање јаких физкултурних центара, где се глувима омогућује „да се ради свог физичког развоја баве разним спортовима“.

Упоредо са предузетим акцијама, да би се створили што повољнији услови за оспособљавање и заштиту глувих, Савез је настојао да глувима омогући бављење спортом. При томе смисао спорта Савез није посматрао само кроз потребу забаве и разоноде, већ је у њој гледао корективно средство које ће глумома омогућити да што више компензује недостатке које је глумома изазвала а који се манифестују кроз знатну смањеност виталног капацитета плућа глумог лица. Зато је свака акција у овом смислу имала одређени циљ.

Још 1945. године почела је спортска делатност међу глувима, мада она није могла имати размере какве је данас достигла. Почели спортске делатности међу одраслим глувима углавном су обухватили фудбал, и то искључиво ради забаве. У школама, опет, ова делатност је обухватала гимнастичке вежбе као помоћно средство у настави.

Физичка култура и спор код глувих и наглувих имала је изузетан значај за успешно спровођење комплексне рехабилитације. Имајући у виду да је физичка активност битна за целокупни развој личности глумог човека, Савез глувих Југославије и Главни одбор Савеза глувих Србије покренули су иницијативу за формирање спортских клубова и организовање такмичења.

* Grga Janke: Sport i rekreacija u psihofizičkoj rehabilitaciji invalida, Kulturam Beograd 1971

Savez za sport i rekreaciju invalida Jugoslavije, Kultura, Beograd, 1971, str. 13

Наставници Завода за глуву децу у Суботици дали су иницијативу за организовање Првог физкултурног слета глуве омладине, који је одржан 1948. године уз учешће преко 500 пионира, омладине и одраслих глувих. На слету су били заступљени атлетика, одбојка, фудбал. Слет је био јединствена манифестација глувих, а постигао је ванредан успех, како у спортском погледу, тако и у односу на упознавање и зближавање глувих из целе Југославије.

После овог слета, наредне 1949. године, одржане се у Загребу Прве спортске игре глувих Југославије на којима учествује 400 такмичара из целе земље.

Иако рад на укључивању глувих и наглувих на простору бивше СФРЈ датира још пре II Светског рата, ипак је све до 1950. године спорт имао ограничено место у рехабилитацији глувих. Основни разлог је што се питањима физичког васпитања глувих поклањала релативно мала пажња, мада су сурдопедагози и други стручњаци увек истицали потребу и значај ове врсте васпитања у рехабилитацији лица са оштећеним слухом. Пре II Светског рата спортске активности су се третирали углавном као средство рекреације много мање него као средство корекције телесних недостатака, док је њихова улога у комплексној рехабилитацији лица са оштећеним слухом била потпуно изостављена.

Развојем организација и приливом глувих омладинаца из школа ученика у привреди, створене су могућности да се формирају спортски клубови при организацијама и организују такмичења у разним спортовима. Ова такмичења су се одвијала од најнижег нивоа: такмичења у оквиру своје организације, на нивоу међуопштинских организација, а касније у оквиру региона, покрајина, република и на Савезном нивоу. Дакле, развијен је систем такмичења од базе до федерације, па је направљен програм за omasовљење бављења спортом и на подизању квалитета спортских резултата међу глувим особама. Многи од клубова, које су формирале организације глувих, такмичили су се у својим подсавезима у лигама са чујућим члановима.

Тако се систем такмичења глувих и наглувих одвијао у четири правца:

1. У оквиру редовних такмичења „чујућих“ друштава – клубова на локалном нивоу.
2. У оквиру организација глувих и наглувих (према утврђеном календару).
3. У оквиру Савеза за спорт и рекреацију инвалида Србије.
4. У оквиру међународних такмичења глувих и наглувих.

Иако је тенденција била да се све спортске дисциплине развијају подједнако, а нарочито оне које доприносе правилном развоју глувих – атлетика, гимнастика, због немогућности да се постави одговарајућа организација, ово није остварено.

С обзиром да је Савез глувих био преокупиран многим задацима и није могао да посвети довољно пажње организацији и развоју спорта, донета је одлука да се оснује посебан орган који ће бити задужен за физкултуру и спорт међу глувима. Тако је 1953. године, на скупштини у Суботици, основан Спортски савез глувих Југославије, као помоћни орган Савеза глувих Југославије.

Делатност Спортског савеза убрзо је и резултатски дошла до изражаја, тако да се за кратко време број спортских дисциплина за такмичења глувих нагло повећао на 12: фудбал, атлетика, рукомет, стрељаштво, стони тенис, кошарка, пливање, спортска гимнастика, смучање, шах (који је касније издвојен у сектор културне делатности), куглање и одбојка.

На Конференцији Спортског Савеза глувих Југославије, која је одржана у Загребу 23. фебруара 1955. године, донети су закључци да се изврши организационо учвршћење Савеза, регистрација чланства, да се у 1955. години одрже локална, републичка и савезно такмичење у атлетици, кошарци и фудбалу, а од 1956. године други Савезни слет у Љубљани.

На IV редовној конференцији Савеза спортова Југославије, која је одржана у Београду 11. и 12. јануара 1955. године, Спортски савез глувих Југославије примљен је у чланство Савеза спортова Југославије.

Ова вест је много обрадовала глуве спортисте јер је то било признање за дотад постигнуте резултате на спортском пољу. У вези овога, „Радио Загреб“, у својој емисији 16. јануара 1955. године, дао је слушаоцима репортажу свога уредника Младена Делића, да другог дана заседа IV конференције Савеза спортова Југославије, у којој је између осталог рекао: „Нажалост, ове моје ријечи неће чути они о којима говорим. То су глухонијеми спорташи, који су учлањени у овај Спортски савез. У 62 организације Спортског савеза глувих Југославије учлањено је преко 1.500 чланова, који се баве разним спортским гранама као што су атлетика, ногомет, кошарка, одбојка, стрељаштво, скијање, столни тенис, пливање и други. Спортски савез глувонемих Југославије учлањен је у међународну федерацију и већ је неколико година сталан учесник на разним међународним првенствима и натјечањима глувих. Тако су наши глувонемии ногометаши освојили златну медаљу, прво место на турниру у Бриселу, а скијаши су били други у скијању. Прошле године

одржано је у Италији првенство глувих Европе у кросу, такмичар из Југ. Тоне Коговшек заузео је прво место. Пријем Спортског савеза глувих Југославије значиће много за глвонеме спортисте. Они ће се са још већим жаром борити и са већим полетом учествовати у бројним спортским такмичењима. Улазак у чланство Савез спортова Југославије не треба сматрати као неку формалност или могућност да се дође до материјалних средстава за рад. Напротив, чланство у Савезу спортова су нове обавезе да се са више елана ради и унапређује спорт међу глумима“.

На конференцији Спортског савеза глувих Југославије, одржаној у Загребу 23. фебруара 1955. године, Д. Вукотић је истакао да је физичка култура, поред рада на физичком и здравственом уздицању чланства, има и васпитну садржину. Кроз њу се развија љубав према домовини и народу, социјалистички однос према раду и према друштву. Глумим људима треба развијати такве психофизичке и моралне особине као што су: издржљивост, снага, брзина, окретност, упорност у борби за постизање циља, дисциплина, смелост, одважност, чврста воља, дружељубивост, као и поуздање у своје способности, јер се код многих чланова у њиховом свакодневном животу и раду, у додиру са чујућима, појављује осећај мање вредности. Спортски клубови су зато и школа у којој се кроз телесно вежбање и борбу за спортска достигнућа истовремено васпитавају и моралне особине наших људи.

На састанку ИО Спортског Савеза глувих Југославије, који је одржан 12. и 13. децембра 1955. године у Београду, донета је одлука да се уведе централистичко руковођење, како би се остварио јединствен систем рада у спорту. Спортски савез је координирао рад клубова, помагао им у стручном и материјалном погледу, организовао спортске игре одраслих, школске спортске игре, организовао атлетске и рукометне школе, фудбалске и смучарске течајеве ради уздицања спортске културе глвине омладине, одржавао сарадњу са школама за глуму децу и спортским организацијама, нарочито југословенским Савезом организација за физичку културу и другим спортским савезима, од којих је имао значајну помоћ у раду у свим облицима.

На иницијативу Спортског савеза глувих Југославије, у Београду је 22. и 23. децембра 1959. године, у сали Савезног завода за физичку културу, одржано саветовање са директорима школа за глуму децу и школа за ученике у привреди из Југославије. На саветовању су изнета мишљења о настави физичког васпитања у овим школама и урађен нацрта плана и програма за овај предмет.

У сарадњи са школама за глуме и наглуве ученике организоване су пионирске и омладинске школске игре глуме деце и омладине, на репу-

бличком и савезном нивоу. На овим играма учествовала су деца и омладинци из свих школа за глуве на простору бивше СФРЈ, али и Републичке игре Србије. Такмичења су организована у више спортских дисциплина, како у појединачној тако и екипној конкуренцији, за пионире-пионирке и омладинце-омладинке. Од 19. до 22. јуна 1960. године – одржане су у Љубљани Прве школске спортске игре глувих ученика, у организацији Спортског савеза глувих Југославије, на којима је учествовало 236 такмичара, пионира и пионирки, омладинаца и омладинки, из девет школа за глуву децу. Ова традиција је настављена и такмичења су се одвијала на савезном нивоу, а касније и на нивоу Републике Србије. Савез је доделио значајна средства школама за глуву децу како би могла да обезбеде потребне услове за делатност на спортском пољу: терене, справе, опрему итд. Исто тако, Савез је настојао да се при свим школама оснују школски спортски клубови, који, иако нису радили са подједнаким успехом, ипак су у целини остварили запажене резултате.

За ваншколску омладину и одрасле организована су републичка такмичења, у свим спортовима, на којима учествују екипе основних организација глувих и наглувих. Из ових такмичења одвајају се талентовани и способни који се такмиче за своје републике на савезним такмичењима, или за СФРЈ на међународном плану.

Руководиоци Савеза и Спортског савеза су ове спортске активности искористили за целокупни развој личности глувих омладинаца, посебно оних који су били неписмени и прерасли за редовно школовање. У омладинским радним бригадама глувих, на прузи Шамац – Сарајево, аутопуту, прузи Добој – Бања Лука и другим градилиштима, спорт је међу глувом омладином био саставни део живота и рада. С обзиром да су у тим бригадама радили већином глуви омладинци са села – неписмени и културно заостали, поред културно-просветног образовања (курсеви за описмењавање) и спорт је учинио да од многих заосталих, физички слабих, апатичних и млитавих омладинаца постану здрави и јаки људи, одлични спортисти и радници.

Митровић (1971) истиче да међу бројним средствима, спортске активности (са гледишта савремене медицине и сурдопедагогије) добијају изванредно велики значај у рехабилитацији лица са оштећеним слухом. Бављење спортом и учествовање у разним спортским такмичењима омогућавају лицима са оштећеним слухом да на забаван и веома приступачан начин успоставе везу са друштвеном средином и светом који их окружује. Низ позитивних особина које је глуво лице изгубило, или се оне због оштећења слуха нису могле у довољној мери развити као нпр. : другарство, смисао за групни-тимски рад и сарадњу, животна радост, и

друге позитивне особине, развијају се посредством спортских активности. Један од основних услова да спорт постане средство рехабилитације глувих је систематско физичко васпитање од најранијих дана, како би се код ових лица развило интересовање и потреба за бављењем физкультуром.

У физичком васпитању глувих морају да буду заступљени опште важећи принципи за спортске активности, као што су: руковођење тренинзима и такмичењима од стране стручних и компетентних лица, апсолутни надзор лекара и др. Једном речју, спортске активности глувих у суштини, као и по садржају и циљу, ни у чему се не смеју разликовати од основних интенција физичке културе здравих лица. Нажалост у пракси се спортске активности глувих често одвијају без довољне припреме самих такмичара, што значи да недостаје потребна систематичност и организованост у руковођењу спортским активностима глувих.

Митровић даље анализира којом врстом спорта може да се бави лице са оштећеним слухом? При избору спортских активности за глуве и наглуве морамо респектовати узраст, опште здравствено стање, као и физичке и психичке поремећаје који су последица глувоће. У зависности од узраста треба планирати врсту спортске активности водећи увек рачуна о индивидуалним физичким могућностима бирајући спортску активност која ће не само допринети општем физичком развоју, већ ће представљати средство корекције извесних физичких поремећаја.

У принципу, треба одабирати оне физичке активности које у првом реду подижу опште физичко стање и у исто време јачају целокупну мускулатуру, нарочито грудну, леђну и трбушну. Правилно развијање грудног коша и нормално дисање од изванредног су значаја за глуве. При томе је неопходно обратити пажњу на ритмичко дисање бирајући оне спортске активности које то у највећој мери обезбеђују.

Правилним избором спортске активности постиже се комплетно формирање личности, а не само јачање физичке кондиције и развијање моторике. Предлаже спортске активности којима се могу бавити глуви, које се могу изједначити са спортским активностима предвиђеним за чујуће, здраве особе. За глуве посебан значај имају следеће активности: партерна гимнастика, трчање, скокови, кошарка, одбојка, рукомет, тенис, стони тенис, фудбал, хокеј, голф, куглање, гађање, планинарење, пешачење, пливање, веслање, скијање, клизање и санкање. Такође велики утицај на обликовање ритма целокупног организма и на целовито развијање организма имају ритмичке вежбе и фолклор, као и извођење пантомима.

Спортске игре с лоптом као што су кошарка, одбојка, рукомет, а од зимских клизање, представљају најподесније активности за глуве, јер усавршавају координацију покрета, а увежбавањем стабилности и равнотеже компензују оштећену или уништену вестибуларну функцију.

Постоје, међутим, многе друге спортске активности које са медицинског становишта не би требало дозволити глувима, односно, које би им требало ускратити. Због оштећења вестибуларног апарата и могућности несрећних случајева, глувим и глувонемим треба забранити роњење, скакање у воду, а ограничити или потпуно ускратити вежбе на справама, пењање уз конопац, бициклизам, аутомобилизам, једрење.

Дизање терета, бацање, рвање и бокс треба избегавати, због тога што је у глувонемим особа често неправилна техника дисања. Ове активности представљају вежбе снаге у којима се јављају дисајне паузе које спречавају нормално дисање па их треба избегавати.

Јурас (1971) истиче да је физичко васпитање у процесу рехабилитације предшколских, основношколских и стручношколских рехабилитаната с поремећајима слуха саставни део целокупног сурдопедагошког процеса. Још у родитељском дому треба осигурати адекватне хигијенске слове за здрав телесни развој глувог детета. У предшколском периоду развоја ове деце, потребно је специфично стимулирати развој психомоторике, односно сензомоторне културе, а главни облик активности за постизање тог циља је сигурно дечја игра. Јурас посебан значај придаје настави физичког васпитања у школама за глуве и наглуве ученике и формирању позитивног односа према физичком васпитању и спорту. На основу истраживања на популацији од 120 глувих људи (85 мушкараца и 35 жена), у старосној доби од 20 до 35 година, у односу на активно бављење неком граном спорта, дошао је до интересантних података.

- Сви испитаници су се за време њиховог професионалног оспособљавања бавили активно неком спортском граном. У том погледу су били усмерени, било од стране школе ученика у привреди, или су били активни у неком спортском друштву глувих или чујућих спортиста.
- Они су се и надаље у њиховом зрелом животном периоду у 85% случајева осећали активним спортистима.
- Већина глувих спортиста се веома задовољавајуће интегрисала у чујућим радним колективима. Ако су постојала радничка спортска друштва унутар њихових радних колектива, тада је најчешће глува особа била члан те спортске организације. Појединци су били и посебно похваљивани за такву сарадњу и социјално су се лепо афирмисали унутар колектива.

- Просечно је 68% глувих испитаника који су се активно бавили спортом минимално изостајало на радном месту ради боловања и успјешно су остваривали предвиђене радне норме, те су им и примања била повољнија.
- Посебно вредно пажње је то да их је већина била позитивно социјално адаптираних, како унутар породичне средине, тако и међу глувима, а посебно и међу чујућима на радном месту у радном колективу. Нити код иједног случаја није била изражена тенденција субјективног изолационизма, наглашене егоцентричности, неповерења према околини, афективног реаговања и агресивности.

Насупрот томе, код већине испитаника је била наглашена црта животног оптимизма, високог степена социјабилности, радног елана и задовољавајућег нивоа толеранције. Јурас истиче да велика заслуга за развој спортског живота унутар популације глувих људи у СФРЈ припада њиховој друштвеној организацији Савеза глувих и наглувих Југославије.

Одавић (1971) каже да се последице глувоће манифестују и на физички и на психички живот погођених лица, јер стварају разне трауме или препреке да би ова лица могла да равноправно учествују у друштвеним активностима. Због тога се још у специјалним школама за слушно хендикепирану децу у настави посебна пажња посвећује спортској активности, кроз коју се настоји да се последице хендикепа елиминишу и допринесе побољшању општег животног тонуца. Овде се, пре свега, мисли на компензирање виталних капацитета плућа, који су, с обзиром да се глувонема лица у разговору претежно служе гестикалацијом, знатно смањени, што има великог утицаја и на њихову радну кондицију, а касније и на дужину њиховог радног века. Поред тога, кроз спорт се утиче и на развој других значајних чинилаца, што омогућује успешније васпитање, образовање, социјализацију деце. Према томе, спорт код глувих истовремено има и корективну, и компензаторску и рекреациону улогу, што значи да се последице бављења њим код ових лица манифестују истовремено на физиолошке, социолошке и економске аспекте, због чега му се посвећује посебна пажња.

Оснивање Савеза за рекреацију и спорт инвалида

Од почетка 1966. године на територијама република и покрајина у Југославији, основани су републички и покрајински савези за спорт и рекреацију инвалида. То је период оснивања јединствених спортских

организација свих инвалидних лица, без обзира на порекло настајања инвалидитета (из радног односа, НОР, ЈНА или од рођења), на врсту и тежину (ампутирци, слепи, глуви, параплегичари, као и разна друга обољења) и без обзира на пол и године старости. Републички и покрајински савези на својим територијама оснивали су основне спортске организације инвалида (друштва или клубове).

У зависности од традиција које постоје у појединим регионима, од природних и материјалних услова и заинтересованости, инвалиди упражњавају ове спортске дисциплине: атлетика, шах, стрељаштво, куглање, боћање, стони тенис, пливање, спортски риболов, лов, бициклизам, аутомобилизам, планинарење, скијање, вежбање у вештини ходања протезама, одбојка, кошарка, рукомет, седећа одбојка, рол-бал (игра са звечећом лоптом за слепе), приређивање излета и логоровања, одржавање другарских вечери и др.

Учествује се и у спортским приредбама које организују спортске организације здравих („Радничке спортске игре“, „Југословенске спортске игре“ и др.).

Добровољне организације за спорт и рекреацију инвалида функционисале су по јединствено постављеној пракси утврђеној основним правилима и статутима за савез, републику и покрајину. Обједињавале су и усмеравале рад спортских савеза инвалида на територији Југославије; помагале оснивање нових спортских организација и размењивале међусобна искуства по свим питањима; организовале и одржавале курсеве и течајеве за оспособљавање стручних кадрова; договарале се о акцијама и предузимању мера за побољшање стручног и систематског рада; подржавале увођење научних метода истраживања у области спортско-рекреативних активности инвалида; организовале пропаганду и популарисале ова кретања међу инвалидима, ради њиховог масовног укључивања; обавештавале јавност са циљем да она прихвати и помогне настојање инвалида за њихово ангажовање на плану спорта и рекреације; организовале домаће и међународне сусрете и такмичења, са циљем размене искустава; подстицале акције на издавању стручних публикација, брошура и књига; подстицале снимање популарних краткометражних филмова из спортско-рекреативних активности инвалида и организовале размену истих са циљем обогаћивања праксе.

Увиђајући значај спортско – рекреативних активности за целокупан живот и опстанак особа са инвалидитетом, формиран је Спорски Савез инвалида Србије, 1965. године.

То је спортска организација особа са инвалидитетом, хуманитарног карактера. Њен основни циљ је укључивање свих категорија, у спорт-

ске активности, ради побољшања и унапређења њиховог психофизичког стања, како би се укључили у „нормалан“ живот.

Чланице овога Савеза су организације са територије Републике Србије чији су чланови особе са инвалидитетом, из свих инвалидно-хуманитарних организација (особе са параплегијом, особе са церебралном парализом, особе са дистрофијом, слепи и слабовиди, глуви и наглуви, ратни војни и цивилни инвалиди и инвалиди рада), а регистровани су код Министарства омладине и спорта тј. у Агенцији за привредне регистре.

Распадом бивше Југославије, укида се Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије, а као њени настављачи остају Савез за спорт и рекреацију инвалида Црне Горе, Спортски Савез инвалида Србије и Спортски Савез инвалида Војводине, који су новим Законом о спорту пререгистровани 1998. године у Министарству за омладину и спорт републике Србије.

Године 1999. формиран је Параолимпијски комитет Југославије, а 22.12.2004. године, Параолимпијски комитет Србије.

Успостављена је ближа сарадња чији је значај удруженог деловања и заједничког и синхронизованог наступања пред свим надлежним институцијама, заступајући интерес спорта особа са инвалидитетом.

Оснивањем Савеза за спорт и рекреацију инвалида, који је требао да обједини све савезе односно комисије за спорт хуманитарних организација (слепих, глувих, физичких инвалида, церебралаца, инвалида рада, ратних војних инвалида итд.), утицало је на то да су се глуви повукли, па је спорт међу глувима почео да стагнира, јер нису добијали ни десети део онога што су некада имали као самостална организација. Систем договарања и приоритета у добијању средстава је знатно опао, јер су се глуви међу много јачим организацијама нашли на зачељу. Тако се јавио отпор код многих организација глувих и наглувих, да приступе Савезу за спорт и рекреацију инвалида.

Када је дошло до реорганизације спорта у целини, дошло је и до реорганизације Спортског савеза глувих, па је Савез глувих Југославије 1975. године донео одлуку о укидању Спортског савеза глувих и формирању Комисије за спорт и физкултуру при Савезном одбору Савеза глувих Југославије. Тада је препоручено да се и при републичким одборима формирају комисије за спорт. Реализујући одлуку свог вишег органа, Републичка конференција СГС је 1976. године укинула Савез за спорт Србије, чиме је он изгубио статус правног лица, и 9. VII 1976. године основала Комисију за спорт и рекреацију глувих, као помоћни орган Републичке конференције.

У оквиру Савеза глувих и наглувих Србије одвијале су се рекреативно-спортске активности у циљу социјалне интеграције глувих, док је Спортски савез глувих Србије вршио селекцију и одабир спортова и спортиста за учешће на међународном плану.

Спортски савез глувих Југославије, као и спортски савези глувих многих земаља, учлањени су у Међународну спортску федерацију глувих– SISS, која је основана 1924. године у Паризу, са циљем:

- да подстиче односе између земаља ради развоја појединих спортских дисциплина које упражњавају глуви,
- да руководи развојем спорта међу глувима у целом свету,
- да обезбеди редовно одржавање међународних спортских игара глувих – олимпијаде.

Позната су међународна такмичења глувих: Међународне спортске игре глувих – Олимпијаде, Европска првенства глувих, Балкански шампионати глувих, интернационални турнири са такмичењем у појединим спортским гранама, пријатељски међународни сусрети у оквиру националних, покрајинских или клупских репрезентација у разним спортским гранама.

На интернационалним такмичењима наши глуви спортисти су постизали изванредне спортске резултате, што је резултат добро организованог система такмичења у оквиру Спорског савеза глувих Југославије и спортских савеза глувих у републикама и покрајинама СФРЈ.

Освајане су бројне медаље у разним спортским гранама, како екипним тако и индивидуалним такмичењима. Радило се много и добро, окупљан је читав тим стручњака, ентузијаста и добровољаца. Постигнути су многи ванредни резултати, а наступ наших спортиста, захваљујући тим успесима увек је очекиван са одговарајућим респектом и пажњом. Стално је одржаван континуитет добрих резултата а тиме су и глуви спортисти дали свој допринос угледу Југославије, Србије и спорта у целини, у очима светске јавности.

Репрезентација глувих Југославије у **фудбалу** је од 1953. до 1969. године на Светским играма глувих пет пута узастопно освајала златне медаље. На последњем наступу у Малмеу 1973. године заузели треће место и од тада, због недостатка финансијских средстава, више не учествују на тим играма.

Глуви **рукометаши** Југославије су пет пута узастопно, од 1969. до 1985. године били светски прваци, да би у свом последњем наступу у Риму 2001. године освојили сребрну медаљу.

- На Европском првенству глувих у рукомету које је одржано у Истанбулу од 18. до 25. септембра 2005. године Репрезентација СЦГ је освојила треће место
- На Европском првенству глувих у рукомету које је одржано у Истанбулу од 18. до 25. септембра 2005. године Репрезентација СЦГ је освојила треће место.
- На IX Европском првенству глувих у рукомету, које је одржано у Београду од 01. до 06. септембра 2008. године, репрезентација Србије освојила је златну медаљу.
- На Европско првенство глувих у рукомету у Удинама у Италији од 14. до 24. априла 2012. године, глувих рукометаши Србије су освојили треће место – бронзану медаљу.
- На XXI (Deaflympics) Олимпијским играма глувих, Тајпеј на Тајвану (04-14. септембар 2009. године) рукометна репрезентација глувих Србије освојила је сребрну медаљу.
- На XXII (Deaflympics) Олимпијским играма глувих које су одржане у Софији (Бугарска) од 26. јула до 4. августа 2013. године, рукометаши Србије освојили су сребрну медаљу.

Од осталих екипних спортова, само су рукометашице и одбојкаши у свом једином наступу на Светским играма глувих, које су одржане у Београду 1069. године освојили златну, односно сребрну медаљу.

Глуви рвачи из Суботице годинама су освајају медаље на олимпијадама глувих спортиста, првенствима Европе и Балкана, настајуајући за репрезентацију глувих Југославије.

На XX ОЛИМПИЈСКИМ ИГРАМА ГЛУВИХ које су одржане у Мелбурну у Аустралији, 2005. године, за репрезентацију глувих СЦГ, Сенад Ризвановић је освојио прво место и златну медаљу, а Петер Тош треће место и бронзану медаљу.

У Билој Церкви (Бела Црква) у Украјини, 2007. године, на Европском првенству глувих у рвању грчко-римским стилем и слободним стилем репрезентативци Србије вратили су се са једном златном и две бронзане медаље: Сенад Ризвановић је освојио златну медаљу у категорији до 60 кг; Атила Вајда је освојио бронзану медаљу у категорији до 55 кг; Петар Кемивеш је освојио треће место и бронзану медаљу у категорији до 120 кг.

На Светском првенству глувих у рвању у грчко-римском и слободном стилу 2008. године у Јеревану у Јерменији, Атила Вајда је освојио треће место и бронзану медаљу у слободном стилу.

Треба истаћи да је Сенад Ризвановић освојио треће место на државном првенству Србије за 2008. годину, иако је у одмаклим годинама и престао да се активно такмичи 2007. године. Сенад Ризвановић је иначе једини глуви спортиста Србије који је добио државну пензију као заслужни спортиста (такмичећи се у категорији чујућих за репрезентацију Југославије).

Међу најзначајније резултате свакако спадају у успеси **шахиста**. Шахисти Југославије су четири пута заредом били светски прваци, једном су били други и једном трећи, док је београдска Олимпија пет пута била првак Европе, два пута друга и два пута трећа.

На XIV – четрнаестом појединачном Светском првенство глувих у шаху у Сент-Галену, Швајцарска, 2008. године Владимир Класан је освојио треће место. На XV појединачном светском првенству глувих у Alma Ati, Kazahstan, Владимир Класан је постао нови светски првак у шаху у конкуренцији глувих шахиста.

У новије време и **стрелци** Србије имају добре резултате на међународном плану.

На XXI Светским спортским играма глувих у Тајпеју на Тајвану, 2009. године, Гордана Миковић Мучибабић освојила је бронзану медаљу у дисциплини ваздушна пушка 40 метака, а успех је поновила и на XXII Светским спортским играма глувих (Deaflympics 2013) у Софији (Бугарска) године где је поново бронзану медаљу, тада у дисциплини ваздушна пушка на 10 метара.

Распадом бивше СФРЈ, оснива се Спортски савез глувих СРЈ, па ССГ Србије и Црне Горе и на крају Спортски савез глувих Србије.

Морамо истаћи и чињеницу да су на основу системских иницијатива и активности (Закон о спорту, Стратегија развоја спорта, Акциони план), национални спорт и Влада Републике Србије створили услове, да сви грађани који су укључени у спортске активности, могу да рачунају на бенефите:

1. Социјално-здравствене: Радне навике, Васпитање и образовање, Јачање здравствених капацитета деце и одраслих, Толеранцију и адаптацију на стрес (психо-физички), Тимски рад, Посвећеност, Храброст, Спортски дух, Социјализација ...
2. Материјално-статусне – врхунским спортистима омогућено стицање статусних потврда, које им доносе одређене погодности приликом запошљавања, решавања животних статусних питања (потврда о врхунском бављењу спортом, потврда да је неко био спортиста међународног или заслужног разреда..) као и финан-

сијску подршку њиховој надарености (стипендије, награде, национална признања, уговори...).

Такође, нормативно су прописана и гарантована права на **спортска признања и награде у националном спорту**:

- **Национална спортска признања** – додељује Министарство омладине и спорта и Влада Републике Србије свим спортистима освајачима медаља на Олимпијским играма, Светским и Европским првенствима у олимпијским дисциплинама (у почетку су признања добијали и тренери и спортисти у олимпијским спортовима);
- **Националне награде** – додељује Министарство омладине и спорта за сваку освојену медаљу спортисти или селекцији и тренеру на Олимпијским играма, Светским и Европским првенствима у олимпијским дисциплинама...

Уредбом о националним спортским признањима и новчаним наградама („Сл. гласник РС“, бр. 8/2013), у члану 3. је прописано: „Национално спортско признање додељује се спортистима, држављанима Републике Србије који као репрезентативци Републике Србије освоје медаљу на Олимпијским играма, Параолимпијским играма, Шаховској олимпијади, светским и европским првенствима у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама, или су били, односно буду носиоци светског рекорда у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама, или постану освајачи ДЕЈВИС Куп-а или ФЕД Куп-а Међународне тениске федерације“.

Видимо да глуви спортисти нису обухваћени овом Уредбом, а образложење је да глуви спортисти нису чланови Параолимпијског комитета и не такмиче се на параолимпијским играма. Настојања СГНС и Спортског савеза глувих Србије да се ово питање реши као у многим државама нису уродила плодом

ЗАКЉУЧАК

Можемо закључити да су физичка култура и спорт у великој мери утицали на социјалну интеграцију глувих особа, имајући у виду резултате које су постигли на међународним такмичењима и успесима које су остварили у својим локалним удружењима и на радном месту.

Делатност Савеза глувих и наглувих Југославије, Савеза глувих и наглувих Србије и Спортског савеза глувих, од оснивања до данас, има-

ла је следеће циљеве: развијање спорта и физичке културе код глувих и наглувих, њихову интеграцију у нормалну средину путем такмичења у свим гранама спорта у оквиру својих организација, у оквиру Савеза за рекреацију и спорт инвалида, у конкуренцији са чујућим особама и подизање квалитета спорта глувих особа у сврху што достојнијег представљања себе и своје државе на разним међународним такмичењима.

Спортски живот глувих у Србији развијао се још пре последњег рата. Истина, само фудбал, јер је он код глувих био одвајкада најпопуларнији па је ту особину задржао и данас, када се спорт одвија под сасвим новим условима.

После Другог светског рата одржано је више фискултурних манифестација глувих (слет у Суботици, спортске игре у Загребу, такмичење у Суботици итд.). На свим тим манифестацијама глува омладина Србије показала је у спорту највише успеха освајајући готово сва најважнија прва места и награде.

Глува омладина је у том периоду била одушевљена спортом и упражњавали су га као и чујући. Глувој омладини је физички развој итекако био потребан, јер су тако јачали физичку способност и чинила их здравијим после прележаних болести које су условиле губљење слуха, а самим тим су били друштвено активни.

У спорту глува и наглува лица манифестују и потврђују своје психофизичке способности. Под условом да је спорт прилагођен и одмерен према њиховом инвалидитету, он може постати изванредно корисно средство психофизичког прилагођавања, самопотврђивања, успостављања равнотеже у емоционалном и вољном животу, односно комплетне социјалне интеграције глувих и наглувих.

У светлости нових научних схватања о улози физичке културе у васпитању и рехабилитацији глувих, физичко васпитање треба не само да помогне развијању организма и физиомеханичких функција, већ има задатак да исправи и компензира све оно што је последица глувоће. То значи да физичко васпитање има задатак да код деце и омладине са оштећеним слухом развија њихове основне физичке особине (вештину дисања, вештину покрета и хармонију радњи), да у исто време утиче на развијање храбрости, самопоуздања, душевног мира и сигурности, као низа других вољноморалних особина, које, због губитка слуха, овим лицима недостају.

ЛИТЕРАТУРА

1. <http://limpingchicken.com>
2. http://www.savremenisport.com/Osnove_Sport_i_drugi_srodni_pojmovi.html
3. Алманах Савеза глувих Југославије, Загреб 1951.
4. Архива Савеза глувих и наглувих Србије
5. Архива Спортског савеза глувих Југославије
6. Архива Спортског савеза глувих Србије
7. Глас глувих, Савез глувих Југославије, 1952 -1953.
8. Десовац , Часопис СГЈ, 1950.
9. Ђурђевић, Н. (2010), Међународно-правни аспекти односа спорта и здравља, Правни факултет, Крагујевац.
10. Закону о спорту („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011 и 99/2011)
11. Јанкес, Г. (1971) Спорт и рекреација у психофизичкој рехабилитацији инвалида, Култура, Београд
12. Јурас, З. (1971), Задаци физичког одгоја у склопу рехабилитације дјецe и омладине с поремећајима слуха, Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије, Београд.
13. Митровић, М. (1971), Спорт као средство рехабилитације лица са оштећеним слухом, Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије, Београд
14. Наш глас , часопис СГЈ, 1954 – 1976.
15. Наша ревија , часопис СГЈ, 1977– 85.
16. Одавић, Ј. (1964), Двадесет година рада Савеза глувих Југославије, Савез глувих Југославије, Београд.
17. Одавић, Ј. (1971) Спорт као саставни део рехабилитације глувих, Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије, Београд
18. Савић, Љ. (1986), Четврта деценија Савеза глувих и наглувих Србије , Републичка конференција Савеза глувих и наглувих Србије, Београд.
19. Савић, Љ. (1999) Пола века рада за добро глувог човека , Савез глувих и наглувих Србије, Београд.
20. Савић, Љ. (2004), Шездесет година Савеза глувих и наглувих Србије , Савез глувих и наглувих Србије, Београд.

21. Споменица (1955), Десетогодишњица рада СГЈ 1944-1954, Београд.
22. Споменица десетогодишњице рада Савеза глувих Србије (1954), Савез глувих Србије, Београд.
23. Стевановић, М. (1964), Спорт и рекреација као метод лечења, „Повратак у живот”, Београд
24. Стевановић, М. (1971), Спорт и рекреација у психофизичкој рехабилитацији инвалида, Култура, Београд.
25. Стевановић, М., Нецић. М (1969), Спорт и рекреација у рехабилитацији инвалида, Савез за спорт и рекреацију инвалида Југославије, Београд.
26. Уредба о националним спортским признањима и новчаним наградама („Сл. гласник РС“, бр. 8/2013)

ROLE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN DEAF INTEGRATION PROCESS

VASO OBRADOVIĆ

Association of Deaf and Hard of hearing of Serbia, Belgrade

SUMMARY

Sport as an integral part of rehabilitation of the deaf and hard of hearing should become a socially recognized and respected method of professional rehabilitation of these persons.

As seen from above, physical education, sport and recreation have a significant part in the entire process of rehabilitation of deaf people, as well as in the period of their later social adaptation and integration in the hearing environment.

It is necessary to systematically conduct physical education with deaf children at an early age at home and in preschool. This task is even more emphasized in the period of primary and secondary school, but also in mature age of deaf people, through sports and recreational activities. Sport has a very important role in positive social adaptation of the deaf, both at the workplace and in the hearing environment.

Previous experience of Association of the Deaf and Hard of hearing of Yugoslavia and Serbia in sport development among their members unambiguously confirms that through sport hearing disabled person is given a remarkable compensation in the purpose of his active and creative role in the workplace, his physical and mental health is affected, and therefore everyday problems are better resolved. Therefore, he is not creating himself neither the society difficulties which would, undoubtedly, appear in the absence of sport and recreation.

Rehabilitation process of deaf through sport should be continued within the united activities of the Sporting Association of Deaf of Serbia, Sport and Recreation Association of Disabled persons as well as on the international level.

KEY WORDS: physical education, sport, deaf